

Zeitschrift: Hochparterre : Zeitschrift für Architektur und Design
Herausgeber: Hochparterre
Band: 28 (2015)
Heft: [12]: Warschau Mitte = Warszawa ródmiecie

Artikel: Vokabular der Stadträume = Przestrzenna konsekwencja
Autor: Lorenz, Dominique
DOI: <https://doi.org/10.5169/seals-595451>

Nutzungsbedingungen

Die ETH-Bibliothek ist die Anbieterin der digitalisierten Zeitschriften auf E-Periodica. Sie besitzt keine Urheberrechte an den Zeitschriften und ist nicht verantwortlich für deren Inhalte. Die Rechte liegen in der Regel bei den Herausgebern beziehungsweise den externen Rechteinhabern. Das Veröffentlichen von Bildern in Print- und Online-Publikationen sowie auf Social Media-Kanälen oder Webseiten ist nur mit vorheriger Genehmigung der Rechteinhaber erlaubt. [Mehr erfahren](#)

Conditions d'utilisation

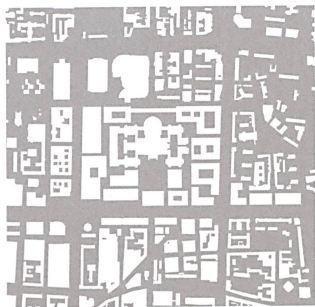
L'ETH Library est le fournisseur des revues numérisées. Elle ne détient aucun droit d'auteur sur les revues et n'est pas responsable de leur contenu. En règle générale, les droits sont détenus par les éditeurs ou les détenteurs de droits externes. La reproduction d'images dans des publications imprimées ou en ligne ainsi que sur des canaux de médias sociaux ou des sites web n'est autorisée qu'avec l'accord préalable des détenteurs des droits. [En savoir plus](#)

Terms of use

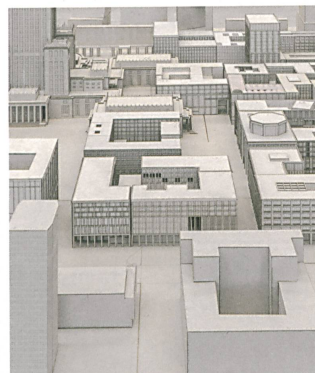
The ETH Library is the provider of the digitised journals. It does not own any copyrights to the journals and is not responsible for their content. The rights usually lie with the publishers or the external rights holders. Publishing images in print and online publications, as well as on social media channels or websites, is only permitted with the prior consent of the rights holders. [Find out more](#)

Download PDF: 14.02.2026

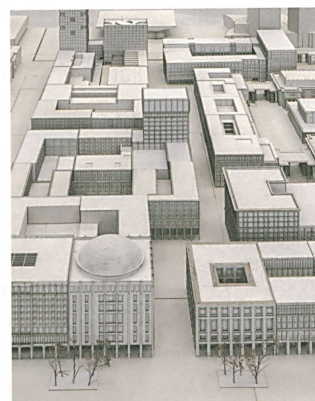
ETH-Bibliothek Zürich, E-Periodica, <https://www.e-periodica.ch>

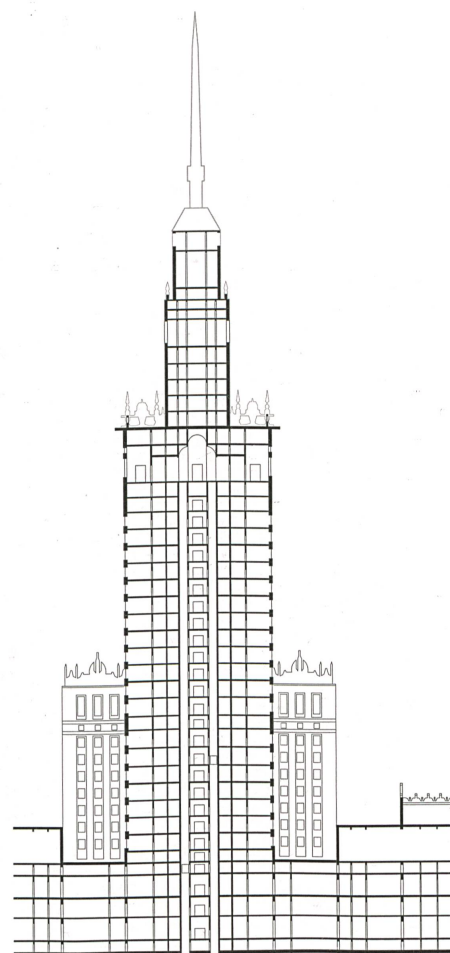
Um den Kulturpalast entsteht ein Geflecht von öffentlichen Räumen unterschiedlicher Grösse und Proportionen. | Wokół Pałacu Kultury i Nauki zaplanowano sieć przestrzeni publicznych o różnorodnych formach i wielkości.

Eine Abfolge unterschiedlicher Strassen- und Platzräume bietet vielfältige Wege durch das Quartier. | Sieć ulic i placów oferuje różne możliwości przejścia przez dzielnicę.
Foto | Zdjęcie: Pit Brunner

Abwechslungsreiche Stadträume verbinden die Ulica Marszałkowska mit dem Zentralbahnhof. | Różnorodne przestrzenie miejskie łączą ulicę Marszałkowską z dworcem.
Foto | Zdjęcie: Pit Brunner

Die Sockelbauten des Kulturpalastes werden zu Teilen der neuen öffentlichen Räume. | Cokół Pałacu Kultury i Nauki stanie się częścią nowego wnętrza urbanistycznego. Projekt: Dominique Beier

Nicht mehr der hoch aufragende Palast prägt die Wahrnehmung, sondern der gut proportionierte Stadtraum. | Nie sięgający nieba Pałac Kultury, a dobrze zaprojektowana przestrzeń miejska wpływa na percepcję tego miejsca. Projekt: Oliver Schmid

Vokabular der Stadträume

In den letzten Jahren ist auf der Westseite des Kulturpalastes eine heterogene Skyline nach amerikanischem Vorbild entstanden. Diese Ansammlung von Einzelobjekten ohne gegenseitigen Bezug ist das Resultat einer Stadtplanung, die den Baukörper ins Zentrum der räumlichen Betrachtung stellt, die aber die Gestaltung des Stadtraums dem Zufall überlässt.

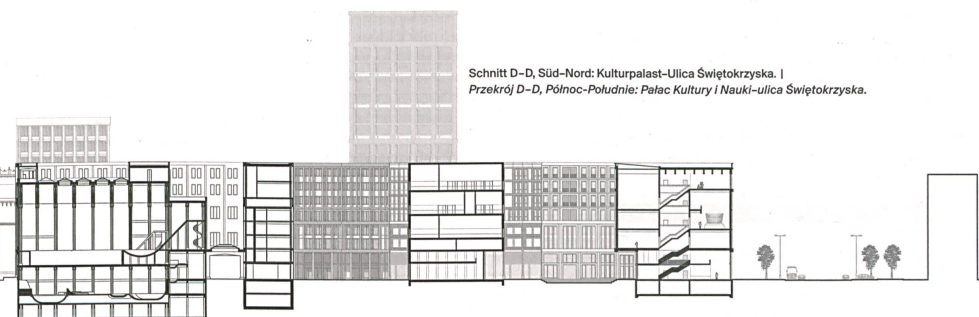
Das Projekt für die Umgebungsgestaltung des Warschauer Kulturpalastes will dagegen den Fokus auf den Stadtraum als primären Entwurfsfaktor lenken. Er setzt der heute meist vorherrschenden Individualisierung eine Haltung der gegenseitigen Bezugnahme entgegen. Diese reagiert mit einer Struktur aus rhythmisierten, präzise geschnittenen Stadträumen, die den →

Przestrzenna konsekwencja

Ostatnimi laty na zachód od Pałacu Kultury powstała heterogeniczna panorama na wzór amerykański. To nagromadzenie pojedynczych obiektów bez wzajemnych odniesień jest rezultatem planowania, które polegało na pozostawieniu wygłędu miasta przypadkowi.

Nasze studium kieruje uwagę na przestrzeń jako podstawowy czynnik kształtowania miasta i przeciwstawia się dominującemu dziś często indywidualizmowi. Proponujemy nową strukturę z zamkniętymi przestrzeniami, która powinna przełamać monumentalizm i dominację Pałacu Kultury, integrując socrealistyczny gmach z tkanką śródmieścia Warszawy. Stworzenie nowej siatki ulic i ciągów pieszych będzie miało skutek przestrzenny w postaci zmiany wymiarów placów, →

Schnitt D-D, Süd-Nord: Kulturpalast-Ulica Świętokrzyska. | Przekrój D-D, Północ-Południe: Pałac Kultury i Nauki-Ulica Świętokrzyska.

→ Kulturpalast in die Stadt einbindet und damit die Monumentalität und Dominanz des Komplexes im Stadtgewebe bricht. Neue Baublöcke werden so gesetzt, dass Folgen aus unterschiedlich proportionierten und dimensionierten städtischen Räumen entstehen. Das heute massstabslose und leere Umfeld des Palastes wird in kleinere «Raumportionen» gegliedert und räumlich verdichtet. Dadurch wird das Areal Teil der Stadt.

Um der Charakteristik der vorgeschlagenen Raumstruktur näher zu kommen, ist der Vergleich mit Camillo Sittes 1899 erschienenem Buch «Der Städtebau nach seinen künstlerischen Grundsätzen» hilfreich. Darin beschreibt er die stadträumlichen Qualitäten des rhythmisierten Raums, bestehend aus Abfolgen von Strassen und Plätzen sowie deren Übergänge, oder Schwellenräume und das Einbinden der Monumente.

Der Altstadtmarkt von Warschau hat diese räumliche Geschlossenheit, die Sitte als hohe Qualität vieler historischer Plätze beschreibt. Der Marktplatz ist aber eine Ausnahme in dem hauptsächlich von Strassen geprägten Stadtgewebe. Das Projekt schlägt deshalb auch eine eigentliche Folge von Plätzen vor, in der durchgehende Strassenachsen fehlen und die sich der Katalogisierung nach Camillo Sitte entziehen.

Das Schema der Freiräume zeigt die grosse Vielfalt verschiedener Situationen. Dabei muss nicht zwischen Strasse und Platz, sondern eher zwischen öffentlichem Platz und gefassten Höfen unterschieden werden: In diesem räumlichen Kontinuum sind die Hofräume direkt über Durchgänge oder andere Engnisse zugänglich. Damit gewinnen auch die Übergänge an Bedeutung. Diese «Schwellenräume» – Kolonnaden, Arkaden, Kreuzgänge oder Durchgänge – komplettieren das neu entstehende Raumsystem. Sie sind ein wichtiger Teil des städtebaulichen Vokabulars, insbesondere auf dem Niveau der Erdgeschosse. Diese vermitteln zwischen Aussen- und Innenraum, also zwischen Räumen mit unterschiedlichem Öffentlichkeitscharakter. Sie werden zum verbindenden Baustein zwischen den verschiedenen Raumtypen und Öffentlichkeitsgraden oder zu deren räumlichen Fassung. Entsprechend der Zentrumsfunktion, die der Ort für ganz Warschau hat, dringt der öffentliche Raum hier auch in die Hofräume. Passagen unterschiedlicher Grösse, die Stadträume unterschiedlicher Art miteinander verbinden – beispielsweise beim S-Bahnhof –, sind ein weiteres Element des städtebaulichen Vokabulars. Und hier zeigt sich doch noch eine Verwandtschaft mit den von Camillo Sitte beschriebenen stadträumlichen Qualitäten: Wie, bis zum 19. Jahrhundert in den historischen Städten üblich, haben die «Schwellenräume» eine wichtige Funktion: Sie artikulieren die Übergänge der Raumfolgen. Eine Qualität, die dem Städtebau nach modernem Vorbild weitgehend fehlt.

Dominique Lorenz

→ *dziedzińców i zaułków wokół budynku. Rozległa pusta przestrzeń zostanie podzielona na małe działki, zyskując w ten sposób ludzki wymiar i włączając otoczenie Pałacu w strukturę miasta.*

By przyrzeć się bliżej charakterowi zaproponowanych rozwiązań przestrzennych, pomocne będzie sięgnięcie do wydanej w 1889 roku pracy Camillo Sittego „Der Städtebau nach seinen künstlerischen Grundsätzen”. W dziele tym autor krytykuje rastrowe miasto XIX-wieczne złożone głównie z ulic i kwartałów zabudowy. Pouczające jest przy tym przeciwstawienie go tworzonemu organicznie miastu średniowiecznemu. Zaplanowany przez nas prostopadły układ przestrzenny kontrastuje wprawdzie z nieregularnością wielu takich zespołów, ale odnosi się do układu warszawskiej starówki, typowego dla miast zakładanych na prawie chełmińskim.

Rynek Starego Miasta w Warszawie jest przestrzenią ograniczoną, co Camillo Sitte opisuje jako dużą wartość historycznych placów. Jest to jednak wyjątek w poprzecinanej ulicami tkance. Nasza propozycja składa się więc z wielu zamkniętych przestrzeni miejsc. Trzeba odróżnić przy tym place i dziedzińce. W kontinuum przestrzennym place otwierane są przez ulice. Na dziedzińce można dostać się natomiast jedynie przejściami lub innymi przewężeniami. Przy bliższej obserwacji okazuje się, że ten typologiczny podział stracił na ważności. Znaczenia zyskują „przejścia z obszaru na obszar”. Kolumnady, arkady, krużganki są ważnymi elementami w pracy urbanistów, szczególnie przy artykulacji parteru. Pośredniczą między wnętrzem a zewnątrz lub między pomieszczeniami o różnym stopniu dostępności. Mogą stać się łącznikiem pomiędzy placami i dziedzińcami, mogą też dane miejsca przestrzenie poprawiać. Takie przejścia mogą mieć też różną wielkość i łączyć strukturę miasta na różne sposoby. Dla przykładu – stacje szybkiej kolei miejskiej. Przechodząc z jednej przestrzeni w drugą, świetnie wyrażają przestrzenną konsekwencję. Dominique Lorenz

Autoren des Hefts

- Werner Huber ist Redaktor von Hochparterre. Er befasst sich seit dreissig Jahren mit der städtebaulichen Entwicklung Warschaus und veröffentlichte dazu zahlreiche Texte und Publikationen.
- Krzysztof Koszewski ist doktorierter Architekt, Dozent und Leiter des Studios Architecture for Society of Knowledge an der Architekturabteilung des Warschauer Polytechnikums.
- Dominique Lorenz ist diplomierte Architektin ETH SIA und Dozentin für Entwurf und Konstruktion an der ZHAW. Sie führt zusammen mit Daniel Hummel das Büro Met Architektur in Zürich.
- Thomas Schregenberger ist Dozent an der ZHAW und Architekt mit Büro in Zürich, er ist Herausgeber von Publikationen zur Spätmoderne der 1950er- und 1960er-Jahre und zum Städtebau.
- Detlef Schulz ist Architekt in Zürich. Seit 2006 ist er Teilhaber des Büro GFA und unterrichtet Entwurf im dritten Jahreskurs der Architekturausbildung der ZHAW in Winterthur.
- Toni Wirth ist Dozent an der ZHAW und Architekt mit gemeinsamem Büro mit Silke Hopf in Winterthur, er ist Mitautor von Publikationen im Rahmen seiner Lehrtätigkeit an der ETH und der ZHAW.

Autorzy wydania

- Werner Huber, redaktor czasopisma architektonicznego Hochparterre, od trzydziestu lat interesuje się rozwojem urbanistycznym i architektonicznym Warszawy i jest autorem wielu publikacji na ten temat.
- Krzysztof Koszewski, dr architekt, wykładowca i kierownik międzynarodowego programu studiów Architecture for Society of Knowledge na Wydziale Architektury Politechniki Warszawskiej.
- Dominique Lorenz, architekt ETH, wykładowca projektowania i konstrukcji na uczelni ZHAW. Razem z Danielem Hummelem prowadzi biuro Met Architektura w Zurychu.
- Thomas Schregenberger, wykładowca na uczelni ZHAW, prowadzi własne biuro w Zurychu. Jest wydawcą publikacji na temat urbanistyki i późnego modernizmu lat 50. i 60.
- Detlef Schulz, zuryjski architekt, od 2006 współwłaściciel biura GFA, wykładowca projektowania i konstrukcji na uczelni ZHAW.
- Toni Wirth, wykładowca projektowania i konstrukcji na uczelni ZHAW, razem z Silke Hopf prowadzi biuro w Winterthurze. Współautor wielu publikacji wydanych przez ZHAW.